

ΤΟΜ
ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΑ
ΤΑΓΜΑΤΑ ΟΡΕΙΝΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

Τίτλος: *TOM Διηγήσεις από τα Τάγματα Ορεινών Μεταφορών*
Συγγραφέας: Ναπολέων Περγαλίδης

© Εκδόσεις ΣΤΕΡΕΩΜΑ Α.Ε., 2018

© Ναπολέων Περγαλίδης

Για την ελληνική γλώσσα σε όλον τον κόσμο

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου συνολικά ή τμηματικά με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσον χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΣΕΙΡΑ: *ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ*

ISBN: 978-960-8061-68-2

Εικόνα εξωφύλλου:

© Ναπολέων Περγαλίδης

Τίτλος: Ο «Γάκης» και ο συγγραφέας

Εκδόσεις ΣΤΕΡΕΩΜΑ Α.Ε. / ΣΙΟΛΑ-ΑΛΕΞΙΟΥ

Κομνηνών 24, Αθήνα 11472

Τηλ.210-6426393

Fax 210-6459312

E-mail: info@stereoma-sa.gr

www.stereoma-sa.gr

Facebook: Εκδόσεις Στερέωμα

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΠΕΡΓΑΛΙΔΗΣ

ΤΟΜ

ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΑ

ΤΑΓΜΑΤΑ ΟΡΕΙΝΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΕΡΕΩΜΑ

*Στον Σταμάτη Μιχαηλίδη,
στον Δημήτρη Κοίμπαλη και
στον Μπάμπη Λυκούδη,*

συντρόφους μονλαράδες που φύγανε νωρίς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλεγόμενα του συγγραφέα	11
Τα sixties και οι Έλληνες του Κώστας Θεολόγου	13
Τρίπολη	23
Τσαφ	27
Ακρωτήριο Κανταρέλη	29
Τέξας	47
Ραμαντάν	63
Πετλό	67
Βεύη	75
Η γλίστρα	77
Ένας άνθρωπος	81
Βαβυλωνία	87
Τα Γιάννενα	91

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Το βιβλίο τούτο, που γράφτηκε τους τελευταίους μήνες του 1981, δεν έχει τον μεγαλεπήβολο στόχο να καλύψει κανένα κενό. Όλα όσα διαβάζει ο φίλος αναγνώστης δεν είναι παρά μνήμες που έμειναν καταχωνιασμένες περίπου δώδεκα χρόνια και ξάφνου βγήκαν απλά κι έτσι απλά καταγράφτηκαν, ίσως για να θυμίσουν σ' ορισμένους μια χρονική περίοδο της ζωής τους περισσότερο ή λιγότερο έντονη και ίσως για να πουν σε άλλους πως πέρα από τα στρατόπεδα των νησιών υπήρχαν κι άλλοι τρόποι σωφρονισμού των αντιφρονούντων.

Τα Τάγματα Ορεινών Μεταφορών, λοιπόν, τα ΤΟΜ, ακόμα και κατά την περίοδο που υπήρχαν, ήταν ουσιαστικά άγνωστα: ελάχιστοι ήξεραν την ύπαρξή τους. Θεωρητικά, ο σκοπός τους ήταν η μεταφορά με μουλάρια οπλισμού και εφοδίων για τις ανάγκες του στρατού στα δυσπρόσιτα συνοριακά φυλάκια. ΤΟΜ βρισκόταν διάσπαρτα σε όλη την παραμεθόρια περιοχή. Το καθήκον των ημιονηγών, δηλαδή των μουλαράδων, ήταν να διατηρούν τα μουλάρια σε καλή φυσική κατάσταση, να τα έχουν καλοζωισμένα, με περιποιημένο λαμπερό τρίχωμα και να τα έχουν εκπαιδεύσει ώστε να δέχονται φορτία. Τα φορτία περιείχαν είτε εξαρτήματα οπλικών συστημάτων είτε προμήθειες που προορίζονταν για τα απομακρυσμένα φυλάκια σε περίοδο ειρήνης.

Τα ΤΟΜ αποτελούσαν, βέβαια, τον αποκλειστικό τρόπο υποστήριξης του στρατού σε περίοδο πολέμου. Κοντολογίς, οι μουλαράδες ήταν οι υπηρέτες των μουλαριών. Οι βάρδιες

στον στάβλο ήταν δωδεκάωρες. Οι κλοτσιές πέφτανε σύννεφο. Οι τραυματισμοί ήταν συχνοί. Η συμβίωση με τα ζώα στους στάβλους ήταν ανυπόφορη. Βρόμα, δυσωδία, και ανά πάσα στιγμή ο κίνδυνος να σε κλοτσήσει κανένα νευρικό μουλάρι.

Η πλειονότητα των μουλαράδων ήταν αριστεροί, φοιτητές, γιατροί, δικηγόροι, καθηγητές και γενικά άνθρωποι μορφωμένοι. Οι υπόλοιποι ήταν λίγοι μουσουλμάνοι και ελάχιστα παιδιά που δεν μπορούσαν να ενταχθούν σε καμιά άλλη στρατιωτική υπηρεσία.

Η διατήρηση των ταγμάτων αυτών, σε μια εποχή, άλλωστε, που ήταν εύκολη η πρόσβαση στα φυλάκια με αυτοκίνητα, σκοπό είχε την «τιμωρία» των αντιφρονούντων, την ηθική εξόντωση όσων έρχονταν σε αντίθεση με το πολιτειακό καθεστώς.

Ν.Π.

Εξάσχεια, Μάρτιος 2018

PAMANTAN

Τον λέγανε Ραμαντάν, ήταν βαφτισμένος από μωαμεθανούς νονούς και, μα τα γένια του προφήτη –που θα 'λεγαν κι αυτοί–, τέτοιο μουλάρι δεν είχαμε ματαδεί.

Το μπόι του ξεχώριζε ανάμεσα στα εκατό μουλάρια του στάβλου. Ψηλός, με φαρδιές πλάτες, λίγο γεμάτος και με μεγάλο κεφάλι που κάθε τόσο το σήκωνε ψηλά προς τα μικρά, όμοια με φυλακής, παραθυράκια, και οσφραινόταν τον Μάη – έναν Μάη μπερμπάντη που ήταν αδύνατον να περιοριστεί πίσω από τις παλιές, βαριές πόρτες του στάβλου και τρύπωνε από τις χαραμάδες, γεμίζοντας τα ρουθούνια του Ραμαντάν με τις ευωδιές από τα καπνοχώραφα κι απ' το μικρό πευκοδάσος που αγκάλιαζε τις μουλαροεγκαταστάσεις της Αξιούπολης.

Τον δέναμε πλάι στην πόρτα με διπλή αλυσίδα και μάλιστα κοντή, για να μην μπορεί ο φουκαράς να μετακινηθεί πιότερο από μισό μέτρο. Ακόμα κι όταν ξάπλωνε, το κεφάλι του έμενε όρθιο, κρεμασμένο από την αλυσίδα, κι έτσι δύσκολα μπορούσε να γυρίσει και να ζύσει την τεράστια πλάτη του στις πλάκες του δαπέδου.

Ο Ραμαντάν δεν κλώτσαγε στα καλά καθούμενα, δεν ήταν φονιάς σαν τον γείτονά του τον Ρολογά. Απλώς το έσκαγε, και με το δίκιο του, έτσι στερημένος που ήταν από ελευθερία.

Όταν λοιπόν πρωτοήρθα στην Αξιούπολη σταλμένος από τον Κολινδρό λίγες μέρες μετά την 21η τ' Απρίλη, με το που

μπήκα για πρώτη φορά στον στάβλο, μου σύστησαν τον Ραμαντάν.

«Αν δε θες τραβήγματα, πρόσεχέ τον» μου είπαν. Τον είδα έτσι άγαρμπα δεμένο και μου σφίχτηκε η καρδιά. Δεν καταλάβαινα γιατί θεωρούσα φυσικό να 'ναι δεμένα όλα τ' άλλα μουλάρια, εκείνον όμως δεν άντεχα να τον βλέπω έτσι υποταγμένο. Στενοχωρήθηκα ακόμα πιο πολύ, όταν το απόγευμα που βγάλαμε τα ζώα στον εξωτερικό όρχο να πάρουν τον αέρα τους, αυτός έμεινε μέσα, μόνος, να χτυπά το πόδι πάνω στις πλάκες. Τακ-τακ-τακ.

Ήταν φυλακισμένος, αλλά δεν είχε ούτε το μικρό προνόμιο που παραχωρεί στους έγκλειστους η φυλακή, έναν ελάχιστο χώρο για να βηματίζει στο κελί του. Τίποτα: το μελαγχολικό χτύπημα της οπλής του στις πλάκες, τακ-τακ-τακ, τακ-τακ-τακ, ήταν το ίδιο με το νευρικό χτύπημα του άπραγου χεριού στο χώμα, όταν οι αμέτρητες ώρες της μοναξιάς σε βρίσκουν καθισμένο πίσω από τον στάβλο, στη ρεματιά με τα πεύκα, πάνω στο χορτάρι ν' αποζητάς λίγη ξεκούραση, λίγη γαλήνη, λίγη ευωδιά από τα πεύκα, εκείνες τις στιγμές που το μυαλό μπλοκαρισμένο προσπαθεί να βγάλει νόημα από τα λογοκριμένα γράμματα, τα γεμάτα σβησμένες λέξεις ή προτάσεις ολόκληρες, τις στιγμές που δεν ξέρεις τι γίνονται οι φίλοι και οι δικοί σου άνθρωποι, τις στιγμές που τα νέα φτάνουν στόμα με στόμα, σαν ψίθυροι, πιάσανε τόσους, έστειλαν στα νησιά κι άλλους, ποιους;

Έτσι άρχισε η φιλία μας με τον Ραμαντάν. Δεν χρειαζόταν ούτε να του το πω ούτε να μου το πει. Το καταλάβαινε όταν το πρωί τον καθάριζα και του 'τριβα την κοιλιά με τη σκληρή βούρτσα. Το καταλάβαινα όταν μ' άφηνε να κάνω τη δουλειά μου χωρίς ποτέ να με κλωτσήσει. Μαζί μ' αυτόν

ζήλευα κι εγώ τη Βάνα τη φοραδίτσα μας, γιατί παρ' όλη την αγάπη που της είχαμε –ήταν όμορφη εδώ πού τα λέμε–, εκείνη, μοναδική αρχόντισσα μέσα στο μουλαροβασιλείο μας, γύριζε λυγρύτερη, χωρίς αλυσίδα, μέσα κι έξω από τον στάβλο. Πρόκληση για φευγιό ο καλπασμός της μέσα στο πευκοδάσος με σηκωμένη την ουρά. Κοροίδευε τα πάντα, νόμους και δεσμά.

Ένα απόγευμα –όπως κάθε απόγευμα– ο στάβλος ήταν άδειος, τα ζώα δεμένα έξω γεύονταν τη δροσιά και το απογευματινό τους συσσίτιο κι ο Ραμαντάν κλεισμένος μέσα, μόνος, δεμένος διπλά και τρίδιπλα κοντά στη μεσιανή μεγάλη πόρτα του στάβλου. Δεν ήτανε ανήσυχος· μα ο ήλιος, καθώς όδευε προς τη δύση του, βρήκε μια χαραμάδα στην πόρτα κι έστειλε αποχαιρετιστήρια αχτίδα ίσα πάνω στο μάτι τού Ραμαντάν. Και τότε, σαν κάτι να ξύπνησε στα τρίςβαθα της καρδιάς του ζώου. Ανοιγόκλεισε τα ρουθούνια του και προσπάθησε μ' όλες του τις αισθήσεις να ρουφήξει τούτη τη τελευταία αποχαιρετιστήρια αχτίδα. Συσπειρώθηκε, έγινε ένα κουβάρι από μούσκουλα και κόλλησε πάνω στο παχνί του, πηγγή τροφής και μαζί δυνάστης του, αφού από εκεί κρεμόταν η αλυσίδα, δεμένη γερά σ' έναν μπηγγένο στο μπετόν κρίκο. Έμεινε έτσι κουβάρι, συσπειρωμένος, κολλημένος πάνω στο παχνί, σαν αθλητής που αυτοσυγκεντρώνεται πριν από την εκκίνηση. Και ξαφνικά, τινάχτηκε προς τα πίσω, μ' ένα σάλτο πού παρέσυρε κομμάτια της σπασμένης αλυσίδας. Έστρεψε το κεφάλι, κοίταξε τον άδειο στάβλο, τον διέτρεξε πάνω-κάτω δυο-τρεις φορές και δεν βγήκε από τις άλλες ανοιχτές πόρτες, μόνο στυλώθηκε λίγα μέτρα πίσω από τη δική του, τη μόνιμα σφαλιστή, κι έμεινε εκεί να την κοιτάζει, να βλέπει μέσα από τη χαρα-

μάδα την ηλιαχτίδα ν' αποτραβιέται και να σβήνει σιγά-σιγά.

Αυτό ήταν: Ορθώθηκε και έπεσε μ' όλο το τεράστιο σώμα του πάνω στην πόρτα που διαλύθηκε κυριολεκτικά από το βάρος του, βγήκε έξω, στο λιγοστό φως του σούρουπου, διάβηκε το μικρό και στεγνό αυτή την εποχή ρέμα που περνούσε εμπρός από τον στάβλο και χάθηκε πίσω από τα πεύκα.

Όλο το βράδυ ψάχναμε με φακούς να τον βρούμε. Και πού δεν πήγαμε: Μέσα μου ευχόμουν να μην τον βρούμε ποτέ, μέσα μου ευχόμουν τούτη τη θαρραλέα απόδραση να τη στέψει η επιτυχία, να μας γίνει μάθημα, να κάνουμε τον Ραμαντάν σύμβολο, να τον κάνουμε αρχηγό.

Τον βρήκαμε το άλλο πρωί, έξω από το Γυμνάσιο Θηλέων της Αξιούπολης να κοιτάζει τις μαθήτριες που έκαναν πρόβες για τις γυμναστικές επιδείξεις. Γύρισε χωρίς αντιρρήσεις, ήρεμος, στον στάβλο του. Δέθηκε με μονή αλυσίδα πίσω από το άνοιγμα που ήταν κάποτε η πόρτα. Από κει γευόταν τις ομορφιές, όσες έφταναν σ' αυτόν.

Για τις άλλες που δεν έφταναν ως εκείνον, είχε μάθει τον τρόπο. Έσπαγε την αλυσίδα και γευόταν τα φρέσκα βλαστάρια από τα καπνοχώραφα. Δεν βαριέσαι! Άσε τούς καλλιεργητές να στέλνουν υπομνήματα με παράπονα. Τίποτα πια δεν μπορούσε να κρατήσει τον Ραμαντάν δεμένο στην αλυσίδα του – και σίγουρα ποτέ περισσότερο απ' όσο ήθελε ο ίδιος.